

Oznamovanie protispoločenskej činnosti (whistleblowing)

Od 1.3.2019 nadobudol účinnosť zákon č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“). Novelou zákona, zákonom č. 189/2023 s účinnosťou od 1.7.2023 a s účinnosťou od 1.9.2023 boli upravené podmienky poskytovania ochrany osobám v pracovnoprávnom vzťahu alebo v inom obdobnom vzťahu v súvislosti s oznamovaním protispoločenskej činnosti ako aj iné skutočnosti.

Definovanie základných pojmov:

a) oznamovateľ:

1. fyzická osoba, ktorá v dobrej viere urobí oznámenie o protispoločenskej činnosti orgánu príslušnému na prijatie oznámenia alebo zamestnávateľovi

- a jej pracovnoprávny vzťah alebo iný obdobný vzťah u zamestnávateľa trvá,
- alebo jej pracovnoprávny vzťah alebo iný obdobný vzťah u zamestnávateľa skončil, a dozvedela sa informácie počas trvania tohto vzťahu,
- alebo jej pracovnoprávny vzťah alebo iný obdobný vzťah ešte nezačal a dozvedela sa informácie počas výberového konania alebo v rámci predzmluvných vzťahov,
- alebo urobila anonymné oznámenie a jej totožnosť bola odhalená.

2. fyzická osoba, ktorá v dobrej viere zverejnila informácie o protispoločenskej činnosti

- počas trvania pracovnoprávneho vzťahu alebo iného obdobného vzťahu u zamestnávateľa z dôvodu, že urobila oznámenie a nebola oboznámená s výsledkom preverenia alebo neboli prijaté vhodné nápravné opatrenia a následne urobila takéto oznámenia orgánu príslušnému na prijatie oznámenia a nebola v primeranej lehote oboznámená so stavom preverovania alebo s výsledkom preverovania,
- počas trvania pracovnoprávneho vzťahu alebo iného obdobného vzťahu u zamestnávateľa z dôvodu, že urobila oznámenia orgánu príslušnému na prijatie oznámenia a nebola v primeranej lehote oboznámená s výsledkom preverenia,
- počas trvania pracovnoprávneho vzťahu alebo iného obdobného vzťahu u zamestnávateľa a je dôvodná obava, že protispoločenská činnosť môže predstavovať bezprostredné alebo zjavné ohrozenie verejného záujmu,
- trvania pracovnoprávneho vzťahu alebo iného obdobného vzťahu u zamestnávateľa a je dôvodná obava, že v prípade urobenia oznámenia orgánu príslušnému na prijatie oznámenia by jej hrozil postih alebo vzťahom na konkrétne okolnosti prípadu hrozí, že orgány na prijatie oznámenia nezabezpečia nestranné a nezávislé preverenie skutočností uvedených v oznámení.

b) chránený oznamovateľ - fyzická osoba, ktorá urobila kvalifikované oznámenie, o čom jej prokurátor alebo orgán príslušný na konanie v správnom delikte doručil písomné oznámenie o poskytnutí ochrany,

c) oznámenie - uvedenie skutočností alebo informácií o protispoločenskej činnosti, o ktorých sa fyzická osoba dozvedela v súvislosti s pracovnoprávnym vzťahom alebo iným obdobným vzťahom a v dobrej viere sa domnieva, že ohrozujú verejný záujem, hospodárenie, či dobré meno NSK alebo OvZP NSK,

d) kvalifikované oznámenie - oznámenie, ktoré môže prispieť alebo prispelo k objasneniu závažnej protispoločenskej činnosti alebo k zisteniu alebo k usvedčeniu jej páchatela,

e) závažná protispoločenská činnosť

1. trestné činy podľa § 168, § 170, § 170b, § 177, § 212, § 213, § 217, § 221, § 226, § 233a, § 237 až 240, § 243, § 243a, § 247, § 247d, § 251a, § 252 až 254, § 261 až 263, § 266 až 268, § 271, § 278a § 283, § 299a, § 302, § 305, § 326 až 327a, § 328 až 336b, § 336d, § 348, § 352a alebo § 374 Trestného zákona,
2. trestný čin, za ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcej dva roky,
3. správny delikt, za ktorý možno uložiť pokutu s hornou hranicou určenou výpočtom, alebo
4. správny delikt, za ktorý možno uložiť pokutu s hornou hranicou vo výške najmenej 30 000 eur,

f) pracovnoprávny vzťah - pracovný pomer, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, štátnozamestnanecký pomer alebo služobný pomer,

g) iný obdobný vzťah - najmä výkon práv súvisiacich s účasťou, správou alebo riadením v právnickej osobe, činnosť osoby vykonávajúcej funkciu člena,

h) orgán právnickej osoby - činnosť samostatne zárobkovo činnnej osoby, výkon práv a povinností vyplývajúcich zmluvy, ktorej predmetom je dodanie tovaru, uskutočnenie stavebných prác alebo poskytnutie služby, odborná prax, absolventská prax, aktivačná činnosť, dobrovoľnícka činnosť,

i) zamestnávateľ sa na účely tejto smernice rozumie Nitriansky samosprávny kraj (ďalej len „NSK“), OvZP (Organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti) NSK s počtom zamestnancov menej ako 50,

j) zodpovedná osoba - hlavný kontrolór NSK; v prípade jeho neprítomnosti alebo konfliktu záujmov, práva a povinnosti zodpovednej osoby prechádzajú na vedúceho Útvary hlavného kontrolóra NSK,

k) dotknutá osoba - fyzická osoba alebo právnická osoba, proti ktorej oznámenie smeruje,

l) preverenie - preverenia oznámenia podľa zákona č. 54/2019 Z. z., postúpenie veci na vybavenie podľa Trestného zákona, postúpenie veci na vybavenie podľa osobitných predpisov ⁽¹⁾,

m) úrad - Úrad na ochranu oznamovateľov (ďalej len „UOO“),

n) orgán príslušný na prijatie oznámenia - ÚOO, prokuratúra, správny orgán príslušný na konanie o správnom delikte, príslušná inštitúcia, orgán, , alebo agentúra Európskej Únie,

o) konanie v dobrej viere - konanie fyzickej osoby, ktorá vzhľadom na okolnosti, ktoré sú jej známe, a vedomosti, ktoré v čase oznámenia má, sa odôvodnene domnieva, že uvádzané skutočnosti sú pravdivé; v pochybnostiach sa konanie považuje za konanie v dobrej viere, dovtedy, kým sa nepreukáže opak,

p) odvetné opatrenie je konanie alebo opomenutie konania v súvislosti s pracovnoprávnym alebo iným obdobným vzťahom oznamovateľa vyvolané oznámením alebo zverejnením informácií o protispoločenskej činnosti a ktoré oznamovateľovi alebo osobe podľa § 1 ods. 4 písm. a) až e) zákona spôsobilo alebo môže spôsobiť neopodstatnenú ujmu; odvetným opatrením podľa predchádzajúcej vety je najmä:

- výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru,
- skončenie v skúšobnej dobe alebo nepredĺženie pracovného pomeru na dobu neurčitú,
- odvolanie, preradenie na nižšiu pozíciu alebo odmietnutie povýšenia,
- zmena pracovných povinností, miesta výkonu práce alebo zmena pracovného času,

- zníženie mzdy, nepriznanie odmeny alebo osobného príplatku,
- neposkytnutie odbornej prípravy,
- disciplinárne opatrenie,
- nátlak, zastrašovanie alebo obťažovanie,
- poškodzovanie dobrej povesti,
- odstúpenie od zmluvy o dodávke tovarov a služieb,
- zrušenie licencie alebo povolenia.

Oznámenie je možné podať:

- elektronickou poštou** zaslanou na adresu oznamovanie@unsk.sk , ktorá je dostupná nepretržite 24 hodín denne,
- poštou** zaslanou na adresu:
Úrad NSK
Hlavný kontrolór NSK
Rázusova 2A,
949 01 Nitra,
pričom na obálke je potrebné uviesť upozornenie „DO RÚK HLAVNÉHO KONTROLÓRA NSK - NEOTVÁRAŤ“, takto doručené a označené podanie, musí byť bez jeho otvorenia bezodkladne doručené hlavnému kontrolórovi NSK,
- poštou** zaslanou na sekretariát predsedu NSK, pričom na obálke je potrebné uviesť upozornenie „DO RÚK PREDSEDU NSK - NEOTVÁRAŤ“.
Spôsob podania oznámenia podľa písm. c) je možné využiť len v prípade, ak oznámenie smeruje proti hlavnému kontrolórovi NSK.
- ústnym podaním (telefonicky na tel. č. 0902/300228, resp. osobne)**; oznamovateľ môže požiadať o osobné stretnutie, pričom zodpovedná osoba je povinná uskutočniť stretnutie bezodkladne, najneskôr však do siedmich kalendárnych dní odo dňa požiadania. Zodpovedná osoba pri ústnom podaní vyhotoví zápisnicu o prijatí oznámenia, pričom ponúkne oznamovateľovi možnosť skontrolovať jej obsah, prípadne ho opraviť, a potvrdiť ju svojím podpisom.

Podľa § 10 ods. 9 zákona je zamestnávateľ povinný vydať vnútorný predpis v ktorom určí podrobnosti o

- podávaní oznámení,
- preverovaní oznámení a oprávneniach zodpovednej osoby pri preverovaní oznámení,
- zachovaní mlčanlivosti o totožnosti oznamovateľa a totožnosti dotknutej osoby,
- evidovaní oznámení podľa § 11 ods. 1,
- oboznamovaní oznamovateľa s výsledkom preverenia jeho oznámenia,
- spracúvaní osobných údajov uvedených v oznámení,

- g. prijímaní opatrení na odstránenie nedostatkov zistených pri preverovaní oznámení a o komunikácii s oznamovateľom vo veci týchto opatrení,
- h. prijímaní opatrení proti bráneniu v oznamovaní protispoločenskej činnosti.

Nitriansky samosprávny kraj vypracoval novú Smernicu o podávaní, preverovaní a evidovaní oznámení o protispoločenskej činnosti v podmienkach Nitrianskeho samosprávneho kraja, účinnú dňom 1.12.2023, ktorá je záväzná pre NSK ako zamestnávateľa, zamestnancov NSK a **organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK s počtom zamestnancov menej ako 50**, ako aj pre fyzické osoby vykonávajúce prácu mimo pracovného pomeru, blízke osoby a osoby v predzmluvných vzťahoch, bývalých zamestnancov a členov komisií, rovnako osoby pri verejnom obstarávaní a výberových konaniach.

Zodpovednou osobou podľa § 10 ods. 1, ods. 5 až 8 a podľa § 11 ods. 1 zákona, pre NSK ako zamestnávateľa, zamestnancov NSK a **organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK s počtom zamestnancov menej ako 50 je hlavný kontrolór NSK**. V prípade ak zodpovedná osoba nie je oprávnená vo veci konať, o príslušnosti na preverenia oznámenia o protispoločenskej činnosti bude rozhodovať Zastupiteľstvo Nitrianskeho samosprávneho kraja (Čl. 7 Preverovanie oznámení ods. 9 smernice).

Predmetná smernica je verejne prístupná k nahliadnutiu na webovom portáli NSK v časti Elektronická úradná tabuľa - Smernice a zásady.

Kontaktné údaje na Úrad na ochranu oznamovateľov:

<https://www.oznamovatelia.sk/>

(1) napr. zákon č.302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov, zákon č.357/2015 Z.z o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov